

MEMÒRIA HISTÒRICA I REFLEXIÓ CIUTADANA: ELS 75 ANYS DE LA PROCLAMACIÓ DE LA SEGONA REPÚBLICA

Sebastià Serra Busquets

Professor d'Història contemporània de la Universitat de les Illes Balears

Enguany fa 75 que es va proclamar la Segona República a l'Estat espanyol i 70 anys del cop d'estat que va dur com a conseqüència la Guerra Civil i la dictadura franquista.

La Guerra Civil i les seves conseqüències és un dels temes centrals de la nostra contemporaneïtat i en moltes d'ocasions hem de remarcar els seus efectes fins a la societat actual.

A l'hora del present anàlisi vull destacar d'entrada tres eixos: ens trobam en un moment en què és un bon motiu per a la reflexió històrica i ciutadana, però també és un al·licient per a continuar amb la tasca de recerca sobre uns fets, unes persones i una època fonamentals de la nostra contemporaneïtat. Al mateix temps i amb relació amb els dos eixos anteriors hem de remarcar la necessitat d'explicar i difondre el que va succeir i el que va significar la Segona República i la Guerra Civil.

És una realitat que els estudis respecte a la Guerra Civil han estat des de la dècada dels anys setanta molt importants i també són ben significatius un conjunt d'estudis sobre la Segona República.

En aquest 2006 són diverses les iniciatives que han sorgit per analitzar sobretot aquestes etapes.

A més d'aquest número de Pissarra, poden ésser significatives les Jornades d'estudis històrics locals del proper mes de novembre, organitzades per l'Institut d'Estudis Balearics i les aportacions que es

facin el 5 d'abril a les activitats organitzades pel vicerectorat d'Extensió cultural de la nostra Universitat.

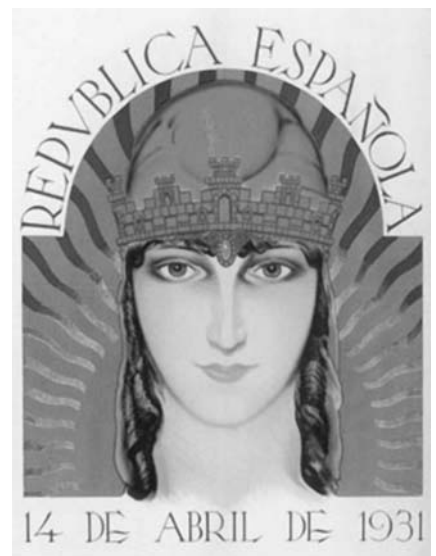
"...a moltes poblacions no hi va haver eleccions, ja que només hi havia una candidatura, en la immensa majoria de casos monàrquica."

Ben segur que hi haurà més iniciatives, més debats i estudis novedosos. Pens que és la significació específica del règim republicà, els esforços i il·lusions de molts ciutadans i moltes ciutadanes, l'esforç per impulsar la participació ciutadana i el fer de la política una preocupació de la ciutadania valen treballs i reflexions des de la perspectiva d'inicis del segle XXI.

Som partidari de fer èmfasi en la significació de la Segona República, en els programes d'actuació, en els debats ciutadans, en l'acció de govern..., en el camí que s'havia obert.

Manuel Azaña.

Cartell commemoratiu de la República.

És ben evident que la tragèdia de la guerra entre el 1936 i el 1939 i les seves conseqüències no es poden deslligar del plantejament que feim en analitzar la Segona República, però sí que pens que val la pena ésser ben conscients del que va significar de positiu la seva proclamació el 14 d'abril de 1931.

L'alegria, les expectatives i la participació ciutadana, varen ser molt importants. Les imatges i els relats que ens han arribat d'aquells moments històrics són impactants.

De la transició de la dictadura de Primo de Rivera a la Segona República, des de finals de gener de 1930 al 14 d'abril de 1931, molts són els fets significatius.

A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, guanyaren a

Mallorca i a Eivissa les candidatures monàrquiques. A Menorca i a Formentera la força del republicanisme va ésser molt més gran. De fet són molt remarcables dues qüestions. Per una banda, que a moltes poblacions no hi va haver eleccions, ja que només hi havia una candidatura, en la immensa majoria de casos monàrquica. Per altra banda, que de resultes de les impugnacions realitzades pels candidats republicans i socialistes es va aconseguir repetir les eleccions a moltes poblacions i d'aquesta manera a un bon conjunt d'ajuntaments trobarem majories de regidors republicans i socialistes.

He volgut fer referència al resultat electoral per tal de reflexionar sobre els poders polítics, econòmics i socials que de fet aconseguïen mantenir la seva força, encara que els avanços dels sectors més progressistes eren indubtables. El 1931 el control social i polític el detentaven grups prou importants, que a vegades entre ells s'havien disputat l'hegemonia política, però que no estaven disposats que es donassin segons quins tipus de canvis.

A partir d'entrat el 1930 es donà a cada illa, això sí, amb distints ritmes i en percepcions de la realitat diferenciades, un important impuls al moviment associatiu, en moltes d'ocasions sorgien noves iniciatives, en el sindicalisme i a les organitzacions culturals. Entitats associatives, que no havien pogut realitzar la seva tasca durant la dictadura de Primo de Rivera, començaren de bell nou la seva activitat. A tall d'exemple parlarem d'algunes realitats, des del 1930 ben avançat fins el juliol de 1936. La tasca associativa del sindicalisme socialista va ésser molt important, les iniciatives socials destacaren, una important tasca de

Manifestació del primer de maig a Porreres el 1933.

formació s'havia posat en marxa, la publicació d'"El Obrero Balear" ens dóna testimoni significatiu en aquest aspecte, així com "Justicia Social" a Menorca.

L'Associació per a la Cultura de Mallorca estava organitzada a una sèrie de poblacions. Les seves conferències, els seus esforços en l'ensenyament de la nostra llengua, la publicació de "La Nostra Terra", des de 1928 té una significació ben especial. Varen ésser persones de l'Associació per la Cultura de Mallorca que iniciaren el treball per a la redacció del Projecte d'Estatut d'Autonomia de 1931 i que reclamaren una i altra vegada fins al 1936 un decret de bilingüisme.

***"Existia un discurs
novedós,
engrescador, ple de
compromisos socials
i amb un gran afany
de transformació i de
modernització."***

El republicanisme, tant des de la perspectiva de les organitzacions del moviment associatiu en general com des de la perspectiva dels partits

polítics, Partit Republicà Federal, Acció Republicana, Esquerra Republicana Balear, Unió Republicana... va arribar a gairebé tots els racons de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Va significar un gran revulsiu polític, social i cultural.

Un bon mirall per a la memòria històrica són les publicacions dels col·lectius republicans "Ciutadania" i "República" a Mallorca, "Proa" a Eivissa i el diari "La Voz de Menorca", entre moltes altres, que són ben significatives de l'esforç del republicanisme.

Els programes polítics que es presentaren a les eleccions municipals de 1931 i els que es tenien preparats per a les eleccions de 1936 reflecteixen uns objectius i una anàlisi de la realitat ben interessants. Educació, cultura, treball, sanejament, sanitat, eren objectius cabdals. Existia un discurs novedós, engrescador, ple de compromisos socials i amb un gran afany de transformació i de modernització.

De la memòria històrica que hem anat recobrant amb grans esforços destacam realitzacions ben importants a moltes poblacions entre d'altres Felanitx, Palma, Maó, Montuïri, Esporles, Lluçmajor...

Això sí, les resistències en moltes d'ocasions varen ésser molt fortes i les conseqüències passat el 18 de juliol de 1936 ben conegudes. Una publicació singular pel seu caràcter satíric i que moltes vegades ens mostra les dificultats per avançar des de la perspectiva republicana és la publicació "Foch y Fum", una de les publicacions de més difusió de l'època amb més de cinc mil exemplars.

Esportes fou un dels municipis amb més efervescència obrerista durant la República. A la fotografia, la Casa del Poble.

Però a l'hora de la memòria històrica existeixen també un conjunt de qüestions que pens que he d'esmentar. Una d'elles fa referència a una important tasca de petits col·lectius de republicans a nuclis

amb fort control polític i social. Es dona el cas d'algun municipi com per exemple, Selva en què hem trobat documentació que fa referència a un acord tàcit de senyors per no donar feina a treballadors de les societats obreres. Una altra fa referència al "boicot" de certs col·lectius empresarials. A Inca ens explicaren com determinades fàbriques estaven tancades de porta cap defora, però que seguien fent producció després que un bon nombre de treballadors quedàs en atur.

"...la manca d'unes organitzacions polítiques de dreta republicana fortes..., una conjuntura internacional en la qual el feixisme i el nazisme estaven avançant."

Dels debats de política general que feren malbé el republicanisme als pobles de les Illes Balears se n'ha de parlar en profunditat. La qüestió religiosa, el debat de la hipotètica reforma agrària, els col·lectius que anaven tancant files, cercant una alternativa per frenar el republicanisme més avançat, les notícies i la seva difusió dels fets més extremats de fora que arribaven, són qüestions que han de requerir la nostra anàlisi.

Moltes varen esser les dificultats en què es va trobar la Segona República, des de la crisi econòmica, els debats de política general, la manca d'unes organitzacions polítiques de dreta republicana fortes..., una conjuntura internacional en la qual el feixisme i el nazisme estaven avançant.

En aquest marc, valorar avui els programes d'actuació, les realitzacions, els esforços i els debats des de la perspectiva i la legitimitat democràtica dels republicans és molt important. □

IMPRESA
Gráfima
OFFSET - IMPRESSIÓ DIGITAL

Passatge Ca'n Curt, 22 · 07005 Palma de Mallorca
Tel. 971 24 27 58 · E-mail: imprentagrafima@auna.com